

ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Issn: 1309-9302 <http://sobiad.odu.edu.tr>

Cilt: 1 Sayı: 2 Aralık 2010

DUYUŞSAL ALAN ÖĞRENİLERİNDEN SEVGİ VE SEVGİ KURAMLARI (SEVGİYE DAİR SÖYLENCER)

AFFECTION AND AFFECTIONAL THEORIES OF SENSATIONAL FIELD LEARNING (STATEMENTS ON AFFECTION)

Yener ÖZEN*

Fikret GÜLAÇTI**

Özet

Duyuşsal alan üzerine son yirmi yılda büyük çalışmalar yapılmaya başlandı. Bunlarda biride insanın üzerinde en fazla konuştuğu, yazdığı, sanatta ve felsefede üzerine en fazla ürün verilen konu olan sevgi. Sevginin, eğitimle kazandırılabilir bir özellik olduğu söylemi ve bunun üzerine yapılan çalışmalar bu iddiayı doğrular niteliktedir. Bu çalışmanın amacı, duyuşsal alanın en önemli kazanımı olan sevgi kavramını ve sevgi üzerine oluşturulmuş kuramları tanıtabilmektir. Ayrıca, sevgi ve aşk ayrımını ve üzerine söylenen akademik betimlemeleri açığa çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Sevgi, Sevgi Kuramları.

Abstract

In the last two decades, great works on the auditory areas are being constructed. In these, most people speak more than one person, written, art and philosophy on the subject given his affection of most products. Affection, with education as a feature that can be won on rhetoric and that

*Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D. Öğretim Üyesi, e-posta:yenerozen@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D. Öğretim Üyesi, e-posta:fgulacti@erzincan.edu.tr

the study confirms this claim is nature. The purpose of this study, sensational field is the most important achievements built on the concept of love and affection is to introduce the theory. In addition, the academic said on affection and love and separation is to reveal descriptions.

Key Words: Affection, Affectional Theories.

GİRİŞ

İnsan, topografyasında sevgi alanı kadar az araştırılmış başka bir alan yoktur. Gerçekte sevginin oldukça karmaşık yapılı bir olgu olduğu kolayca görülebilir. Sınırsız denilebilecek çeşitlilikte sevgi türleri olduğu bilinen bir gerçektir. Bunların aydınlatılması, aralarındaki ilişkilerin araştırılması ve ortaya konması, her birinin en işlevsel olanları merkeze alan bir sistem içinde konumlandırılmaları amacına yönelik bir çaba, hedefe büyük ölçüde yaklaşan bir ‘sevgi fenomenolojisi’ kurgulamak anlamına gelebilir. Çünkü sevgiye konu olan nesnelere ayrımlaşan insan sevgisi, tanrı sevgisi, bilim sevgisi, vatan sevgisi, ana-baba sevgisi, evlat sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi gibi daha pek çok sevgi türlerini birbirine bağlayan üretken kök ya da gövde, tam da sevgi ediminin kendisi olsa gerektir.

Tüm çeşitleri bir sevgi etkinliği haline getiren bu temel taşıyıcı, ana gövdenin dallarından ayrı olarak incelenmesi pek doğru olmayabilir. Ama tümüyle yanlış olacağı da kuşkuludur. Çünkü tüm sevgi çeşitlerinde ortak olan temel katman, sevme ediminin kendisidir. Bu edim her bir sevgi türünde yer alan ve değişmeden kalan özdür. Bu öz çerçevesinde sevilen şeyin özelliklerine göre bir takım ayrımlaşmalar öteki sevgi türlerini ortaya çıkarır. Bu nedenle bir insansal, zihinsel edim olarak sevginin ne olduğunun öncelikle açıklanması uygun olabilir.

1. SEVGİ

1.1. Sevgi Tanımları

Freud sevgiyi “cinsel içgüdünün yansıması ve yüceltilmesi” olarak ele almaktadır. Freud’a göre yaşam içgüdü (Eros), ölüm içgüdü (Thanatos) ve libidinal enerji, insan sevgisinin kaynağıdır. Eros içgüdüünün başat olduğu ruhsal durumlarda, cinsellik egemen olmaya başlamakta ve aşk, sevgi, cinsel doyum, temas gereksinimleri ortaya çıkmaktadır (Freud, 1968:17,35).

Davranışçı psikologlara göre, insan, koşullanmalarıyla bağlantılı olarak, iyi-kötü, mantıklı-mantıkdışı olabilir. İnsanın davranışlarını kendi dışındaki etmenler belirlemektedir. İnsancı görüşün temsilcilerinden Rogers’a göre, insan uygun koşullar içinde yaşadığı takdirde dost ve yapıcı eğilimlere sahiptir. Adler ise, insanlarla içtenlikle ilgilenme eğiliminin insanın yapısında olduğunu

savunmaktadır. Olumsuz koşullar ve yanlış öğrenme, insanın doğuştan getirdiği bu eğilimin etkinlik kazanamamasına neden olur.

1.2. Sevgi Türleri

Değişik sevgi türleri tanımlanmaktadır. İnsan toplumsal bir varlıktır ve annenin döl yatağında bulunduğu andan itibaren diğer insanlarla birlikte yaşamak durumundadır. Anne sevgisi sevgiye ilişkin yaşantıların ilkidir. Anne kendisinin bir parçası ve devamı olarak gördüğü bebeğimi karşılık beklemeden sever (Fromm, 1985:54,58). Baba sevgisi güven ve benimsenme gereksinimlerine dayandırılabilir. Kardeş sevgisi birlikte olma gereksiniminin bir başka boyutudur. Kardeş sevgisi insanı “eşitler arası bir sevgiye” götürür; böylece insan tüm insanları kardeş kabul edebilir. Eş sevgisi ise birlikte olma, cinsel doyum, soyu sürdürme, saygı, hoşgörü, anlayış, dayanışma, duygusal doyum boyutlarında ele alınabilir. İnsan içinde yaşadığı doğadaki diğer tüm canlılarla dolaylı ya da doğrudan bir ilişki içinde bulunmaktadır. Bu noktada insanın gücünü ve yeteneklerini tanıması ve diğer varlıklarla dengeli ilişkiler kurması gerekmektedir. Tek ve çok tanrılı dinlerde tanrı sevgisi genelde mutlak adalet, güzellik, bilgelik, sevecenlik, hoşgörü, mutluluk, erdem gibi kabul edilmiştir. Doğa üstü bir güç olan Tanrı'ya ulaşmak ve onunla bir olmak isteyen insan, böylece mutlak iyiliğe, güzelliğe, doğruya, erdeme, mutluluğa, sevecenliğe, bilgeliğe, ölümsüzlüğe, birliğe erişecektir (Sönmez, 1996:48).

1.3. Sevginin Belirleyicileri

1.3.1. Yakınlık

Yakınlık, sevginin en önemli belirleyicilerinden biridir. Birbirlerinin yakınında yaşamakta ya da çalışmakta olan insanlar, ilişki kurmaya daha elverişli duruma gelmektedirler. İnsanların “fiziksel ya da işlevsel” olarak birbirlerine yakın bulunmaları, birbirleri ile dostça ilişkilere girmelerinde etkili görülmektedir. Çünkü, birbirlerine yakın insanlar, birbirlerinden uzak olan insanlara oranla daha fazla ulaşılabilirler. İnsanlar arkadaşlarını da düşmanlarını da tanıdıkları insanlar arasından seçmektedirler. İlişkiler olumlu da olsa olumsuz da olsa, kesinlikle birbirlerini “tanıyan” insanlar arasında yaşanmaktadır. İnsanların birbirlerini tanıyabilmeleri de ancak, yakınlıkları (fiziksel yakınlık ve bir kimseyi görme olasılığının yüksekliği) ölçüsünde söz konusu olmaktadır.

Yakınlık, hoş olmayan ve olumsuz insanlara karşı sevgiyi arttırmamaktadır. Başkalarına yakın olma, her zaman onları daha çok sevmemize neden olmayabilir. İlk karşılaştığında diğer kişiye karşı düşmanlık ya da olumsuz duygular yaşama durumunda, yakınlığın sevgiye yol açmayabilir. Yakınlık, sadece, insanların olumlu, çekici, arzulanır insanları daha çekici olarak algılamaları üzerinde etkili olmaktadır. Çoğu insanda var olan “algılamada olumluluk eğilimi” yakınlığın çekiciliği arttırmasında etkili olabilir(akt: Freedman ve ark., 1993: 183-186)..

1.3.2. Kişisel Özellikler

İnsanların sevimlerinde bazı kişilik özellikleri etkili olmaktadır. İçtenlik, cana yakınlık ve fiziksel çekicilik gibi belirli kişisel özellikler, daha fazla sevgiye neden olmaktadır. Bu özellikler, halo etkisi yaratarak, çekici insanların gerçekte sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın, bazı başka olumlu özelliklere de sahiplermiş gibi algılanmalarına yol açmaktadır.

Sevgiyi etkileyen önemli bir özelliğin “cana yakınlık” olduğu belirtilmektedir. Cana yakınlık, insanların nesnelere sevmeye, övme, kabul etme eğilimlerinde kendini göstermektedir. “Sevenler daha fazla sevilir” denencesini test etmeye yönelik olarak bir dizi deney yapan, Folkes ve Sears (1977), genellikle olumlu değerlendirmelerde bulunan kişilerin, genelde olumsuz tutum belirtenlerden daha çok sevildiklerini ortaya çıkarmıştır. “Fiziksel çekicilik”, sevgi ya da çekiciliği etkileyen güçlü bir etmendir. Diğer koşullar eşit olduğunda, fiziksel olarak çekici olduğu düşünülen kişiler, çekici olmadığı düşünülen kişilere oranla daha fazla sevimlenmektedir (Freedman ve ark., 1993:193).

1.3.3. Tanışıklık (Aşinalık)

Açıkça olumsuz kişi ya da nesnelere ilgili durumlar dışında tanışıklık daha fazla sevgiye yol açmaktadır. Tanıdık şeyler, tanıdık olmayanlardan “daha olumlu” algılanmakta ve belirli bir biçimde tanışıklık iyi olmayı çağırılmaktadır.

Tanışıklığın sevgiyi, hem olumlu (lüks bir lokanta) hem de olumsuz (dumanlı bir cafe) ortamlarda arttırdığı belirlenmiştir. Ancak bununla birlikte “tanışıklık sevgiyi artırır” şeklindeki bulguların sınırlılıkları da bulunmaktadır. İnsanların birbiriyle çok sık karşılaşmaları “sıkılmaya ve doyunluğa” neden olabilir ve sevgiyi azaltabilir. Tanışıklığın olumlu ve nötr nesnelere karşı sevgiyi artırırken, olumsuz nesnelere karşı sevgiyi arttırmayabilmektedir (Penrod, 1982:37).

1.3.4. Ödüllendiricilik

Ödüllendiricilik, sevgiyi arttırmaktadır. İnsanlar kendilerini ödüllendiren ya da ödülü çağırılmayan insanları sevmektedirler. Güzel kadınlar, yakışıklı erkekler, nazik ve ince insanlar, arkadaş canlısı, içten, güvenilir, cana yakın kişilerle birlikte olmak, bu özelliklere sahip olmayan kişilerle birlikte olmaktan daha ödüllendirici etki yaratmaktadır. Birisi tarafından ödüllendirildiğimizde ya da birisi ile ödüllendirici bir yaşantı paylaştığımızda, ödülün ya da yaşantının olumlu yönlerini o kişi ile ilişkilendirmemiz, o kişinin bizim için olumlu bir kişi olmasına ve onu daha çok sevmemize yol açar.

En güçlü ve değerli ödüllerden biri sevginin kendisidir. İnsanlar kendilerinin sevdiğilerinden emin oldukları kişileri sevmektedirler. Karşımızdaki insanın bizi sevmesi bizim de onu sevmeye eğiliminde olmamıza neden olabilir. Sevgi ve nefretler her zaman karşılıklı olmamakla birlikte, insanlarda genellikle kendilerinin sevenleri sevmeye yönünde güçlü bir eğilim vardır. Bir kişinin kendisini sevdiğini

öğrenen bir insan için bu durum ödüllendiricidir ve “karşılık” olarak bu ödülü veren kişi sevilir.

Sevgi kısmen diğer kişinin ödüllendiriciliğinden kaynaklanmakla birlikte, kısmen de insanın bu tür ödüllere ne kadar gereksinim duyduğu ile ilgilidir. Övgü, sevgi ve desteğe çok fazla gereksinim duyan bir kişi, bu gereksinimlerin! karşılamaş durumdaki bir başka kişiden daha fazla sevmek eğilimindedir. Genellikle kendilerine saygıları düşük olan kişiler, “kendine saygıyı” destekleyici ödüllere daha fazla gereksinim duymaktadırlar. Kendine saygısı yüksek birisi, kendine saygı gereksinimi büyük ölçüde karşılanmış olduğu için, başkalarından aldıkları karşısında daha aldırılmaz olacak, ancak, kendine saygısı düşük bir kişi başkalarının bu gereksinimi doyurması ya da arttırması ile ilişkili olarak, başkalarını sevecek ya da sevmeyecektir (Dönmez, 1998:206).

1.3.5. Bilişsel Denge

İnsanlar genellikle kendileri gibi düşünen kişilerden oluşan bir çevre içinde bulunmaktan hoşlanmakta, dolayısıyla kendi düşüncelerine yaklaşan kişileri sevmektedirler. Bilişsel Denge Kuramı’na göre, insanlar tutarlılığı tercih etme eğilimindedirler. İnsanlar için nesnelere birbiri ile uyumlu, mantıklı, tutarlı olması kadar, kendi inanç, düşünce, davranış, duygu ve tutumlarının da tutarlı olması yönünde güçlü eğilimleri bulunmaktadır (Kağıyıcıbaşı, 1988:82).

Birlik ilişkilerinin sevgiye etkide bulunduğu bir başka özelliği de eşlerden birinin fiziksel olarak çekici olması durumunda diğer eş de başkaları tarafından daha olumlu ve çekici olarak algılanmaktadır.

1.3.6. Benzerlik

Denge arama eğiliminin, sevgi için geçerli olan temel sonucu insanların kendilerine benzer başka insanları sevmeleridir. Bir insan balık avlamaktan boşlanması, trenle yolculuğu sevmesi ve herhangi bir şeye düşkünlüğünü bir başka insanla paylaşıyor olması dışında, o insan hakkında hiçbir şey bilmiyor olsa bile , o insanı sevecektir. Arkadaşlıklarda, evlenmelerde, yalnız sevmeye ya da sevmeme durumlarında, insanlarda “kendilerine benzer” başka insanları sevmeye eğilimi bulunmaktadır. Bilgisayar düzenlemesi sonucunda insanlar, benzer ilgi ve özelliklerinin eşleştirilmesi sonucu çıkacakları kişiyi belirlemektedirler.

Ulusal köken, din, politika, toplumsal sınıf, eğitim düzeyi, deri rengi, aydın olma, yaş gibi özellikler arkadaşlık örüntülerini etkilemektedir. Meslek, zeka düzeyi, belirli bir alandaki yetenek ya da boy, ağırlık, fiziksel atiklik ve güç de arkadaş seçiminde etkili olabilmektedir. Kişilik özellikleri dışındaki hemen tüm boyutlarda, insanlar kendilerine benzer insanları sevmeye eğilimindedirler. Benzerlik en fazla, büyük kültürel ve demografik özelliklere, tutumlara, ilgilere ve geçmiş yaşantılara sahip insanlar üzerinde etkilidir (Dönmez, 1998, s.215-220).

Sonuç olarak, iki kişi benzer rolleri oynadıklarında sevginin başat belirleyicisi benzerliktir. İki kişiden birisinin diğerine üst elması (mesleki)

ilişkilerde görüldüğü gibi), ya da farklı rollere sahip olması durumlarında, tamamlayıcılık önemlidir. İnsanlar, davranışları rollerine uygun olan başka insanları sevme eğilimindedirler, rolleri farklı olduğu için davranışları benzer olmaktan çok, tamamlayıcıdır. Ancak pek çok ilişkide, sevginin temel belirleyicisi, kültürel nitelikler, sosyo-ekonomik düzey gibi boyutlardaki benzerliklerdir

2. YAKIN İLİŞKİLER

İnsanlar yakın ilişkiler arama eğilimi içindedirler. Yakın ilişki arayışı, çok erken yaşlardan itibaren başlamakta ve yaşam boyunca devam etmektedir. Yakınlık, bir ilişki içinde olduğumuz kişi olabilmemiz ve diğer kişinin de bunu yapabilmesi olarak tanımlanabilir, “olduğumuz kişi olabilmek” bizim önemli konulan konuşabilmemiz, bizim için duygusal önemi olan konularda açık tavır alabilmemiz ve bir ilişki içinde kabul ve hoşgörü sınırlarımızı belirgin bir biçimde çizebilmemiz anlamına gelmektedir, “diğer kişinin de aynı şeyi yapmasına izin vermek” onun gerçek düşünceleri, duyguları ve inançlarıyla duygusal bağı kurmak, onu değiştirme, inandırma ya da düzeltme gereğini duymamak demektir (Lerner, 1994:10-11).

Bu bölümde yakın ilişkileri, ilişkilerin başlangıcından itibaren nasıl geliştiğini, kişiler arası ilişkilerde sevginin yerini ve sevme tarzlarını açıklamaya çalışan kuramlardan bazılarını yer verilmiştir.

2.1. Altman ve Taylor’un Toplumsal Giriş Kuramı

Altman ve Taylor (1973) tarafından geliştirilen bu kuram, hem açık kişiler arası davranışları hem de onları izleyen öznel iç duyguları betimlemektedir. Sırdaşığa giriş iki farklı boyutta gerçekleşmektedir : (1)Genişlik: Bir kimsenin yaşam ve kişiliğinin ilişkiye giren farklı alanlarının (iş, aile, cinsel davranış, umutlar, korkular, parasal durum, vb...) sayısı demektir. (2) Derinlik: Kişinin varlığının özüne yakınlık (sırdaşlık) anlamına gelmektedir.

Toplumsal Giriş Kuramı’na göre, toplumsal girme süreci, Yüzeysel paylaşma düzeylerinden, daha derin ve yakın paylaşma düzeylerine ilerlemektedir. Etkileşimler, belirli bir yakınlık düzeyine kadar sürmekte ve genişlemektedir. Mahrem alanlara ve daha özel yaşam düzeylerine yayılmaktadır. Girişin hızı zamanla değişmektedir. Özel yaşama sırdaşlığın getirip götürdüklerinden fazlasıyla etkilenmektedir.

“Tanıma Aşaması” insanların, yüzeysel düzeyde küçük bilgi kırıntıları topladıkları ve birbirlerini kısıtlı alanlarda keşfetme ve tanıma çabasında oldukları aşamadır. Bu aşamada, bireyler, kendilerini olumlu biçimde sunma ve karşısındaki kişiyi eleştirmeden kaçınma cabası içindedirler.

“Tanımaya Yönelik Duygusal Etkileşim Aşaması” kişiliğin yüzeysel düzeylerin! içermekle birlikte, yeni alanlara yayılmakta ve daha bir

kendiliğindenlik ve teklifsizlik kazanmaktadır. Arkadaşça, rahat, senli benli ve uyumlu bir etkileşim söz konusu olmakla birlikte, özel yaşamın orta düzeylerine girişte bile ketlenmiş ve kalıplaşmış tepkiler üzerine kurulu bir değişim vardır. “Duygusal değişim aşaması” yakın arkadaşlıkları ve romantik ilişkileri niteleyen bir aşama olup, dikkat, çekingenlik, kısıtlılık öğelerine rağmen, özel alanlara girişte birçok engel aşılmıştır, iki kişi artık birbirlerini övme ve eleştirme durumlarında oldukça özgür davranmaktadırlar.

“Kararlı Değişim Aşaması” özel yaşamın orta düzeylerinde kolay değişim ve paylaşımları içermektedir. Her iki kişi de çok özel duygu ve eşyalarının paylaşılmasına izin vermektedir. İnsanların birbirlerine karşı sevgileri birbirlerine açılmaları ölçüsünde artmaktadır. Ayrıca insanlar birbirlerini ne kadar uzun zamandır tanıyorlarsa, birbirlerine o kadar çok açılmaktadırlar. Altman ve Taylor’a (1973) göre, öncelikle hızlı dikkatli bir biçimde ayarlandığında açılma sevgiye yol açacaktır. Bir kişi büyük kişisel yakınlık alanlarına zamansız girerse, kaygı ve savunucu tepkiye neden olacaktır. Bu durumda kişiler arası engeller yükselecek, iki kişi arasında yakınlık yerine uzaklığı arttırıcı etkide bulunacaktır. Bu nedenle çok güçlü ve çok hızlı gelen birisine karşı tepki sevmekten çok sevmemek olacaktır. Açılmada sevgiyi bir karşılıklılık kuralı belirlemektedir. İnsanlar kendileri ile aynı yakınlık düzeyinde açılan insanları sevmektedirler. Kendisi hakkında, karşısındakinin kendisiyle ilgili olarak açıkladıklarından daha fazla özel ayrıntı ile açılan birisi, özel alana zamansız bir girişle karşısındakinini tehdit etmiş olmaktadır. Ancak kişi eğer, diğer kişiden daha özel bir düzeyde açılmışsa, o zaman kendisinin açık vermiş hissetmektedir.

Altman ve Taylor’a göre gerçek yakınlık, yavaş yavaş gelmekte, yalnızca güven ve diğer kişi ile uzun süreli birliktelik sonucunda oluşmakta, tehlikeler ve bedeller taşımaktadır. Bu noktada, gerçek yakınlığın hafife alınmaması, tekelde tutulmaması ve saygı ve ilgi ile beslenmesi konularına ayrı bir önem verilmelidir. Anlık yakınlık ise, bir aldatmaca ya da yanılısına olabilmekte, insanların birbirlerine içten duygularım değil, yüzeysel ve kalıplaşmış duygularım vermeleri sonucunda da , kişilerin (sözde) yakın ilişkilerin geçici olduğu yönünde bir düşünce ile özel ilişkilere güvensizlik geliştirmelerine neden olabilmektedir.

İlişkilerin gelişmesin! yöneten kural ya da normlar insanların davranış biçimlerini ve duygularım tanımlama tarzlarım etkilemektedir. Bir aşkın hikayesi, bir bakıma aşkın zamana karşı mücadelesinin dramıdır. Evli çiftlerin aşk ilişkilerinin evrimi konusunda yapılan bir araştırmada, aşka dayalı evliliklerle ailelerin ayarladığı evliliklerin gelişimi karşılaştırılmıştır. Araştırmada, evli çiftler, kendini açma dereceleri, huzur duyguları, cinsel etkileşimleri gibi çeşitli konularda görüş bildirmişlerdir. Evliliğin ilk yıllarında iki grup arasında fark bulunmamıştır. Görücü usulü ile evlenenler, aşk evliliği yapanlar kadar heyecan ifade etmişlerdir. İkinci ve dördüncü yıllar arasında duygusal ifade düzeyi, özellikle görücü usulüyle evlenenlerde olmak üzere, büyük bir düşüş göstermektedir. Evliliğin dokuzuncu yılında iki grup birbirine yaklaşmakta, ve kocaların duygu ifade düzeyi,

başlangıçtakinin üçte biri düzeyine inmektedir. Aşk ifadelerindeki bu düşüşün paralelinde, kendini açma düzeyi, cinsellik ve genel evlilik doyumu da azalmaktadır (Blood ve Wolfe, 1965; 231 -232).

2.2. Schacter’ın Yakınlık İsteği Açıklaması (Affiliation)

Schacter’ın İki Etmen Kuramı’na göre (1959), herhangi bir heyecansal yaşantı, yoğun fizyolojik uyarılma ve uygun bilişsel adlandırmadan oluşmaktadır. Schacter, bir öğrenme deneyi gereğince, deneklerin yarışma elektrik şoku vereceğini bildirmiş, diğer yarışma ise bu durumdan söz etmemiştir. Deneklere deney öncesinde, bir süre beklemleri gerektiği söylenmiş, bu süreyi yalnız ya da başka deneklerle birlikte geçirme konusunda özgür oldukları belirtilmiştir. Şok beklentisinde olan deneklerin, “başkaları ile birlikte bekleme isteklerinin”, diğer deneklere kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Daha sonra gerçekleştirilen deneyler, insanların kötü yazgılarını paylaşamayacakları kişilerle birlikte olmaktansa, yalnız kalmayı tercih ettiklerini! ortaya koymuştur. Şoktan korkan kişiler, başkalarının da şoktan korkup korkmadığını öğrenmek ve kendilerinin korkak olmadıklarını kanıtlayıcı destek bulmak amacıyla birlikte olmayı (affiliation) seçmekte; ancak kendileri ile aynı kötü durumu paylaşmayan kişilerle birlikte olmak, onlara istedikleri yönde bir bilgi sağlayamayacağı için, yalnızlığı tercih etmektedirler. Kuramın öngördüğü insan tipi, “başka insanları bilgi kaynağı” olarak değerlendirmektedir. Bu kuram, ilişkilerin başlangıç aşaması ile ilgilidir; ilişkilerin değişik devrelerin! açıklamaya çalışmamaktadır (akt: Hortaçsu, 1997:31-32).

2.3. Walster’ın Romantik Aşk Kuramı (Romantic Love)

Schacter’ın İki faktör Kuramı’na göre, insanlar duygularını yorumlarken, fiziksel ve sosyal çevre koşullarından yararlanmaktadırlar. Heyecan hem bedende hem de düşüncede oluşmaktadır. Genel fizyolojik uyarılma, bir duygunun adlandırılması ile sonuçlanmaktadır. Bu savdan yola çıkan Walster’a göre (1978), birey kendisinde oluşan fizyolojik uyarılma tepkilerini, bir fiziksel etkinlik, ilaç kullanmış olma ya da kalp krizi vb. bir durumla açıklayamadığında, eğer yakınında, aşık olunabilecek model tanımına uygun bir kimse varsa, duygularının nedenini o kimsede arayacak ve ona aşık olduğuna inanacaktır (Walster ve Berscheid, 1978:159-160).

Berscheid ve Walster’ın (1978) dile getirdikleri tutkulu aşk bir insanı “içine çekme” (absorption) olarak ifade edilir; dostça sevgi ise, birlikte yaşayan iki insanın birbirlerine karşı hissettikleri şefkat (affection) duygusudur (Kahn, 1984; 163).

Fiziksel çekiciliğe dayanan romantik aşk, genellikle çok hızlı başlamakta, tamamen şiddetli duygular içermekte, ancak yoğunluğunu çok hızlı tüketmektedir (McClahan ve ark, 1989: 434).

2.4. Rubin'in Sevgi ve Hoşlanma Ayırımı (Love and Like)

Rubin'e göre iki birey arasındaki özel bir psikolojik süreç olan sevgi, üç önemli unsurun kesişme noktasında yer almaktadır (Worchel ve ark., 1988: 369):

Aldırma-Önem Verme (Caring): Sevilen kişinin mutluluğunun en az kendisinininki kadar isteme. *Bağlanma (Attachment)*: bir başkası ile birlikte olma, fiziksel temasta bulunma, onaylanma ve korunma isteği ve gereksinimi. *Mahremiyet (Intimacy)*: iki kişi arasında yakın ve sırdaş iletişimle kendini gösteren bağlılık ya da ilişki. Rubin, sevgi (love) ile hoşlanmanın (like) farklı duygular olduğunu belirtmektedir: Sevgi, “bağlılık (attachment), şevkat (affection), aldırma-önem verme (caring) ve sırdaşlık (intimacy)” unsurlarım; hoşlanma ise “olumlu değerlendirme (positive evaluation) ve benzerlik (similarity)” unsurlarım içermektedir. Rubin (1970), romantik aşkı ve hoşlanma duygusunu birbirlerinden ayırtmak için Sevgi Ölçeği (Love Scale) ve Hoşlanma Ölçeği (Like Scale) geliştirmiştir. Sevgi ölçeğini birbirlerine karşı romantik sevgi duyan çiftlere uyguladıktan sonra, aynı çiftlerin ölçeği , kendi cinslerinden arkadaşları ile ilgili olarak da yanıtlamalarını istemiştir. Çiftlerin ve aynı cinsiyetten arkadaşların sevgi ve hoşlanma puan ortalamaları tablo da verilmiştir.

Tablo 1: Eşlerin ve Arkadaşların Sevgi ve Hoşlanma Puan Ortalamaları

	Eşin ya da Arkadaşın Cinsiyeti	
	Kadın	Erkek
Eşe duyulan sevgi	90.57	90.44
Eşten hoşlanma	89.10	85.30
Arkadaşa duyulan sevgi	64.79	54.47
Arkadaştan hoşlanma	80.21	78.38

Kaynak: Rubin, Z. Liking and Loving: An Invitation to Social Psychology'den akt: Worchel ve ark., (1988). Social Psychology. 4.ed. Chicago: The Dorsey Press., s.369.

Kadın ve erkeklerin sevgilileri için doldurdıkları ölçeklerde hem sevgi hem hoşlanma düzeylerinin yüksek olduğu, aynı cinsten arkadaşları için doldurdıkları ölçeklerde ise sevgi düzeyinin hoşlanma düzeyinden daha düşük kaldığı belirlenmiştir. Seven kimselerin birbirlerini benzer olarak algıladıklarını, birbirlerine karşı bağlılık duygusu yaşadıklarını ve gelecekte de birlikte olma isteği içinde olduklarını saptamıştır (Worchel ve ark., 1988:369)

2.5. Davis'in Sevgi ve Dostluğu Karşılaştırması (Friendship and Love)

Davis'e göre (1985), bir dostlukta yaşanan sevgi, kişilerin birbirlerinden hoşlanmalarını, birbirlerini kabul etmelerini, güven, saygı, karşılıklı yardım, inanma, anlama ve kendiliğindenlik duygularını içerir. Bununla birlikte sevgi

bundan daha fazla bir şeydir.

Sevgi dostluk ilişkisinin içerdiği tüm öğeleri içermekle birlikte iki unsura daha sahiptir: İhtiras (passion) ve önem verme (caring). İhtiras, sevgililerin birbirlerinin cazibelerine kapılarak, başka hiçbir şeye konsantre olamamaları şeklinde açıklanmaktadır. Önem verme ise, sevdiğine en üst düzeyde önem vermeyi, onu korumayı ve onun adına mücadele etmeyi içermektedir (Psychology Today, 1985:22)

2.6. Lee'nin Sevgi Tarzları Kuramı (Love Styles)

Lee (1974) ,altı tip sevgi tarzını dairesel bir modelde sunmuştur (Şekil). Dairenin tepesinde romantik aşk (romantic love) yer alır. Çekiciliğin doğasının mantıkdışı ve güçlü bir erotik unsur üzerine temellendiği düşünülmeyle birlikte, çekiciliğin tamamen fiziksel olduğunu ifade etmek, sevilen kişiye önem verme ve yoğun paylama duygularını içeren romantik çekiciliğin inkar edilmesi anlamına gelmemektedir. Bir sonraki tip bağımlı sevgidir (manic love) ;bu duygu tamamen tükenme noktasında yoğunlaşmaz. Uyku, açlık ve günlük yaşamdaki diğer ilgi alanları tutku ile yer değiştirmiştir. Bu sevgi tarzında, hazzın doruğa ulaşması emsalsizdir, ümitsizliğin derinliği ise dipsizdir. Sevilen kişi tamamen kuşatılmıştır. Bu kuşatmada önem vermekten çok sahip olma, vermekten çok aşın yapışma söz konusudur. Bu tip sevgi çılgın (crazy) ya da deli divane (mad) aşk olarak da adlandırılır. Bencil aşk (egoistic love), kendine tapmayı içeren bir aşktır. Bağımlı aşkın aksine, burada sevgili değil, başlı basma sevgi oyunu saplantılı bir tutku halinde oynanır. Aslında aşkın bu hali, pek çok ilişkide başlangıçta ödüllendirilir. Dairenin altında pragmatik aşk yer alır. Bu aşk, kişilerin karşılıklı olarak birbirlerini dikkatlice iyi ve kötü yönleri ile değerlendirmelerini içerir. Romantik aşkın tam karşıtıdır. Mantıklılığı, yararcılığı, seçeneklerin hepsinden haberli oluşu içerir. Koşullar değiştiğinde kişiler kararlarını değiştirebilirler. Arkadaşça aşk (companionate love), derece derece ilerleyen, uzun süreli derin dostluklar ve sadakat içinde köklenen sevgi tarzıdır; durağan bir yapısı olan bu aşk tipinde, talep etmeyen, söz vererek bağlanmayı ve güveni ifade eden davranışlar söz konusudur. Verici sevgi (altruistic love) ise, gözetme ve sevgilinin gereksinimlerine duyarlı olmayı içerir. Bencil sevginin tam zıttıdır. Gerçek ilişkilerde katışıksız bir sevgi tarzı pek yaygın değildir. Genellikle insanlar, farklı ilişkilerinde farklı sevgi tarzlarının karışımlarını benimserler (akt: Broderic, 1988:153-155).

2.7. Hendrick ve Hendrick'in Sevgi Türleri Kuramı (A Theory and Method of Love)

Hendrick ve Hendrick (1986:85), Lee'nin (1976) sevgi tarzlarına karşılık gelen altı faktör belirlemiştir:

Romantik aşk (Eros): Fiziksel çekiciliğe dayanan aşktır.

Aşk oyunu (Ludus): Bağlayıcılığı düşük ve eğlencesi ön planda olan kısa süreli aşk oyunu.

Dostluk/ arkadaşlık sevgisi (Storge): İhtirasa değil benzerlik ve birbirine önem vermeye ve şefkat göstermeye dayanan, zaman içinde gelişen sevgi.

Pratik aşk (Pragma): olumlu gelecek vaat edebileceğine inanılan ilişkilerde eşlere duyulan sevgi.

Bağımlı aşk (Mania): Kıskançlık ve güvensizlik duygularının yoğun olarak yaşandığı sevgi.

Verici Sevgi (Agape): karşısındakini kusurlarına rağmen seven, onun iyiliğini kendi iyiliğinden çok düşünen insanlar arasındaki sevgi.

2.8. Sternberg'in Üçgen Sevgi Kuramı (A Triangular Model of Love)

Sternberg'e göre (1986), sevginin üç unsuru vardır: "Mahremiyet (intimacy), ihtirasa ve fiziksel sevgi (passion) ve kararlılık- bağlılık'(commitment).

Mahremiyet, iki birey arasındaki sıcaklık ve yakınlık derecesini ifade eder; karşılıklı anlayış ve iletişimi, sevilen kişiye yardım etme isteğini, sevilen kişi gereksinim duyduğu an ona sevgiyle yaklaşabilmeyi, paylaşmayı, duygusal açıdan destek olmayı, sevilen kişiyi mutlu etmeyi içerir.

Genellikle cinsel duyguların ve gereksinimlerin ihtirasa eşlik ettiğinden söz edilmekle birlikte, Sternberg (1986), benlik saygısı, şefkat görme/ gösterme ve baskınlık gibi başka gereksinimlerin de ihtirasa/ fiziksel sevgide etkili olmaktadır. Sternberg, bir kimseyi severken kısa süreli kararın ve sevginin sürekliliğinde ise uzun süreli bağlılığın bulunduğunu belirtir.

Sternberg'e göre (1986), söz konusu üç unsur, kalıcılık, kontrol edilebilirlik, dikkat çekicilik, kısa ve uzun süreli ilişkilerde önem derecesi, her tür sevgi için geçerli olup olmama durumu, psiko-fizyolojik boyutun işe karışması, bilinçli olma düzeyi açısından farklılık taşımaktadır. Yakınlık, genellikle uzun süreli ilişkiler için önemli; her tür ilişki için geçerli ve aynı zamanda kalıcı ve kontrol edilebilir özellikler taşıyan bir unsur olarak belirirken, ihtirasa unsuru ise kontrol edilemezlik, geçicilik ve bilinçsizlik özelliklerine sahiptir. Bu üç unsura verilen önem, her tip ilişkide ve bireyden bireye farklılık taşımaktadır.

Sternberg ve Grajek'e göre (1984), sevgiyi oluşturan faktörler:

Bir başkasını yakından tanıma.

Düşünceleri ve bilgileri paylaşma.

Kişisel düşünce ve duyguları içtenlikle paylaşma.

Bir başkasından duygusal destek alma ve ona duygusal açıdan destek olma.

İlişki ilerledikçe kişisel açıdan gelişme ve sevilen kişinin de kişisel gelişimine yardımda bulunma.

Sevilen kişiye yardımda bulunma.

Bir başkasına gereksinim duyma ve bir başkası tarafından gereksinim duyulan kişi olma.

İlişki içinde şefkat görme ve şefkat gösterme.

Sternberg'in Üçgen Sevgi Kuramı'ndaki boyutların, sevgi ilişkilerinin duygusal, güdüsel ve bilişsel unsurların temsil ettiğini düşünen Hasebrauck ve Buhl (1996), her bir boyutun sevginin büyüklüğüne katkıda bulunduğunu belirtmektedirler.

2.9. Levingerve Snoek'un İlişki Düzeyleri Görüşü

Bu modele göre dört ilişki düzeyi olduğu bulunmaktadır ve ilişkiler bu dört düzey arasında ileriye ya da geriye doğru bir gidiş gösterebilmektedir. Her basamakta farklı çekim etmenlerinin ağırlık kazanması söz konusudur:

“Sıfır ilişki” (zero contact) düzeyinde, iki kişi birbirini tanımamaktadır. Bu iki bireyin karşılıklı olarak birbirlerinin bilincine varmaları “karşılıklı bilinç” (awareness) durumu, fiziksel uzaklığa /yakınlığa bağlıdır. Kişiler arası bir ilişki yoktur, kişiler birbirlerinin dış görünümünün farkına varmışlardır.

“Yüzeysel ilişki” (surface contact) basamağında, kişiler arasında bir ilişki vardır ve bu ilişkide çeşitli etmenler etkili olmaktadır. Başlangıçta, kişilerin ilişki içine girmeleri yönünde etkili olan öge fiziksel çekicilik iken, ilişkide bulunma durumu arttıkça kişisel benzerlik önem kazanmaya başlamaktadır. Bu aşamada kişiler için birbirlerinin çeşitli ilgi ve tutumların keşfetmeye çalışmaları söz konusudur. Bu basamakta -ilişki derecesi yüzeysel olmakla birlikte- yaşananlar, ilişkinin geleceğini etkilemektedir. İki kişinin karşılıklı olarak birbirlerine bakış açılan ve bir çift olarak algılanmaları, derin ilişkilerin gelişiminde etkili olmaktadır (Levinger, 1974: 101).

Yüzeysel temas basamağında yaşanan ilişkiler, taraflar için ödüllendirici olduğunda ve ilgi benzerlikleri belirginleştğinde, çift “karşılıklı ilişkiler”(mutuality) basamağına geçecektir. Altman ve Taylor'a göre, bu düzeydeki ilişkiler kişilerin etkileşimlerinin yoğunluğu boyutunda değişim göstermektedir; kişiler bazı yaşantı ve kişilik özelliklerini birbirleri ile paylaşmaktadırlar. Gereksinimlerin bağdaşması, bu aşamada temel etmendir. Taraflar birbirlerini, giderek daha çok desteklemekte ve karşılıklı bağlılık duygusu ortaya çıkmaktadır. Taraflar birbirleri ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olduklarında ve her biri açıkladığı şeyler hakkında diğerinin empatisinden ve kabulünden mutlu olduğunda, ilişkinin derinleşme olasılığı yükselmektedir. İki kişi “ben”leri hakkında herşeyi ve en derin duygularını açıklayabildiklerinde, en mahrem ilişki düzeyine erişmiş olmaktadır (Altman ve Taylor, 1973:136-141).

2.10. Maslow'un Kuramı'nda Sevgi ve Ait Olma Gereksinimi

İnsan gereksinimlerini ilk defa bilimsel bir bakışla ele alıp inceleyen Maslow'a göre (1954), insanın psikolojik yapısı biyolojik, kültürel, toplumsal

gereksinimler ve bu gereksinimler arasındaki etkileşimlerin sonucunda oluşmaktadır. Maslow'a göre (1954), insanın gereksinimleri aşamalı bir sıra izlemektedir. Temeldeki fizyolojik gereksinimler (açlık, susuzluk, cinsellik, vb). giderilmeden, insanın daha üst düzeydeki gereksinimlerinin karşılanması mümkün olamamaktadır. Fizyolojik gereksinimler ve güven gereksinimi, temel gereksinimlerdir. Sevgi ve benimsenme gereksinimi üçüncü sırada yer almaktadır. Dördüncü basamaktaki saygınlık gereksinimi ve beşinci basamakta ise kendini gerçekleştirme gereksinimi bulunmaktadır. Sevgi ve benimsenme, itibar görme ve kendini gerçekleştirme gereksinimleri ikincil (sosyal) gereksinimlerdir (Dereli, 1995, s.156).

Maslow'a göre, insan aile, okul, iş ve meslek yaşantıları içinde başka insanlarla birlikte olmaktadır, insanları sevmek ve insanlar tarafından sevilme isteği içindedir. Sevemediği ya da sevilmediği bir ortamda yaşamak insana acı verir. İnsan yaşamı boyunca sevgi peşinde koşar. Anlaşabileceği ve sevgi duyabileceği gruplar içinde bulunmayı ve sorunlarının çözümünde bu gruplardan destek görmeyi tercih eder.

2.11. Fromm'un Sevgi Kuramı (Art of Love)

Fromm'a göre, sevgi sahip olunacak bir şey değildir. Çünkü sevgi bir nesne değildir. Soyut bir olgudur. Sevgi üretken bir etkinlik olarak yaşanır. Sevgi "sahip olma" biçiminde yaşandığında, sevilen kişinin kapatılmasını denetim altında tutulmasını içerir. Fromm'a göre pek çok insan sevgi sözcüğünü, sevgisizliklerini kapatmak için kullanır.

Fromm'a göre "sevgi, bir başka insanın etkin biçimde içine girmektir. Sevgi, bireyin kendi bütünlüğünü, bireyselliğini koruyarak gerçekleştirdiği bir beraberliktir. Sevgi, insan olmanın, insanca yaşamının yolunu bulma ve uygulamadır. (Fromm, 1985:17, 38, 39). İnsanın doğasını temelde iyi olarak nitelendiren Fromm, toplumsal düzenlemeler aracılığı ile insanın doğal eğilimlerinin yön değiştirdiğini savunmuştur. İnsan kişiliğinde oluşmuş olan tüm yıkıcı ruhsal durumlar, belirli koşulların zorlanması ile oluşmuştur. Fromm tehlikeli ruhsal durumları "ölüm sevgisi, hastalıklı narkisizm ve yakınlar ile zina saplantısı"; bu üç kötü durumun karşıtı olan ruhsal durumları da "yaşam sevgisi, insan sevgisi ve bağımsızlık isteği" olarak sıralamıştır. Fromm'a göre yaşam sevgisinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayacak toplumsal koşullar kesinlikle "özgürlük, güvenlik ve adalet" içinde gerçekleşebilir.

SONUÇ

Tüm bu açıklamaların ışığında gerçek aşkın, kolayca ele geçirilebilecek, ya da öyle sık sık rastlanabilir bir olgu olmadığını görür gibi oluyoruz. Âşık olma, bir insanın sahip olabileceği tüm yetenekler arasında yer alan özel bir yetenektir. Tıpkı şiir yazma yeteneği, ya da şarkı söyleme yeteneği gibi. Bunun sonucu olan aşk da

gerçek bir yaratma, sanki bir sanat yapıtıdır. Şu halde aşk sadece belirli ruh yapısındaki kişilerin umabilecekleri çok yüce ve süreğen bir duygudur: Bu ruhsal yapıyı bir kez daha özetlemek istersek, şunları söyleyebiliriz:

Âşık olabilmek için, gözlerimizin genelde açık olması nedeniyle nesnelere karşı gösterilen doğal bir ilginin, dikkatin ötesinde insanda, daha köklü, daha geniş, daha kapsayıcı, kendine özgü bir başlangıç merakının bulunması gerekiyor. Yani insana duyulan özel bir merak gibidir. Sözelimi bilimsel, teknik, turistik meraklar gibi, canlı bir meraka sahip olmamız gerekiyor. Eğer böyle bir merak yoksa önümüzden en değerli kişiler de gelip geçse bizde hiçbir izlenim bırakmayacaklardır. Bununla da bitmiyor; insanlara merak dolu bakışımızda ince ayrımları yapabilme gücü de bulunmak zorundadır. Bu güç ya da yetenek sayesinde, başkaları üzerine bedenlerinde dışa vurulan anlamla birlikte, ruhlarının yapısı üzerine de doğrudan, aracısız bir bilgi sahibi olabilmenin yolu açılmış olur.

Bunun sonucunda kendi kişiliğimize uygun birisini keşfederek, belki de aşık olma şansını yakalayabiliriz. Ne var ki bu da yetmiyor. Aşkın sürekliliği ve akışı için sevilen kişide yeni yeni ince ayrımları, onu ayrıcalıklı yapan özel nitelikleri bulup çıkarmaya devam etmek gerekiyor. Tüm bu söylenenler gösteriyor ki aşkı yaşatmak, her şeyi yaşatmakta olduğu gibi gerçek bir çaba ve uğraş gerektirir. Aslında aşk aşkı doğurur inancı yaygındır ama yine de, bu uğraşın içine sevdiğimiz kişinin de bizi sevmesi için fazladan bir çaba göstermek eklenirse, bu şekilde aşkın karşılıklı kılınması yaşama çok daha derin bir anlam boyutu katacaktır, hiç kuşkusuz...

KAYNAKÇA

- ALTMAN, I. and Taylor, D.A. (1973). *Social Penetration: The Development of Interpersonal Relationships*, NewYork: Holt, Rinehart&Winston.
- ARONSON, E. and Linder, D. (1965). "Gain and Loss of Esteem as Determinants of Interpersonal Attractiveness", *Journal of Experimental Social Psychology*, 1, 156-171.
- BERSHEID, E. and Walster, E.H. (1978). *Interpersonal Attraction*, 2.ed. Canada: Addison Wesley Publishing Comp.Inc.
- BLOOD, R.O-, Wolfe, D.M. (1965). *Husbands and Wives:The Dynamics of Married Living*, NewYork: The Free Press.
- BRODEIRC, C.B. (1988). *Marriage and The Family*, 3.ed. N.J.:Prentice -Hail Inc. Englewood Cliffs.
- CRAMER, D. (1992). "Dimensions of Romantic Love in British Female Adolescents", *The Journal of Social Psychology*, 133(3). 411-413.
- DAVIS, K. E. (1985, Feb). "Near and Dear: Friendship and Love compared",

Psychology Today, 22-30.

DERELI, T. (1995). *Örgütsel Davranış*, 3. Baskı, İstanbul Menteş Kitabevi.

DONMEZ, A. (1998). *Sosyal Psikoloji*, 3. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

FESHBACH, S. and Weiner, B. (1991). *Personality*, 3.ed. U.S.A.:D.C. Heath and Company.

FREEDMAN, J.L, Sears, D.O. and Carismith, J.M. (1993). *Introduction to Social Psychology*.

FREUD, S. (1968). *The Ego and Mechanim of Defense*, London.

FOLKES, V.S. and Sears, D.O. (1977). "Are Likers liked best?", *Journal of Experimental Social Psychology*, 13.

FRIEDMAN, H. (1976). "Effects of Self-Esteem and Expected Duration of Interaction on Liking for a Highly Rewarding Partner", *Journal of Personality and Social Psychology*, 33(6). 686-690.

FROMM, E. (1985). *Sevme Sanatı*, İstanbul: Say Dağıtım Ltd.Şirketi.

HASSEBROUCK, M and Buhl, T. (1996). "Three Dimensional Love", *The Journal of social Psvchology*, 136(1)121-122.

HEIDER, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*, NewYork: VViley.

HENDRICK, C., and Hendrick, S. (1986). "A Theory and Method of Love", *Journal of Personalitv and Social Psychology*, 50, 392-402.

HORTACSU, N. (1997). *İnsan İlişkileri*, 2.Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.

KAHN, A.S.(1984).*Social Psychology*, U.S.A: Wm.C.Brown Publishers.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (1977). *İnsanlar ve İnsanlar. Sosyal Psikolojiye Giriş*, Cem Ofset Yayınları.

LERNER, H.G.(1994). *Dans Eden Benlikler*, (Çev.: S. Bilgen), Ankara: İmge Kitabevi.

LIEBERT, R.M., and Spiegler, M. D. (1990). *Personalitv : Strategies and Theories*, U.S.A.: Wadsworth, Inc.

PENROD, Steven (1982). *Social Psychology. Prentice Hall, Englewood Cliff, New Jersey*.

MASLOW, A.H. (1954). *Motivation and Personalitv*, Harper.

McCLANAHAN, K.K, Gold, J.A., Lenney, E. (1989). "Infatuation and Attraction to a Dissimilar Other: Why is Love Blind?", *The Journal of Social Psychology*, 130(4), 433-445.